

Etopedie

vědní disciplína **speciální pedagogiky**, která se zabývá edukací jedinců s **poruchami v chování** a s **rizikem vývoje této poruchy**

- jako samostatná vědní disciplína se vyvíjí **od konce 60. let 20. století**
- navazuje na **vývoj v obecné pedagogice**
- reflektuje **hodnotové a normativní postoje společnosti** ve vztahu k očekávanému chování

Pedagogika

► Speciální pedagogika

- **Etopedie**
- **Logopedie**
- **Oftalmopedie**
- **Psychopedie**
- **Somatopedie**
- **Surdopedie**

Společné rysy

- disciplíny speciální pedagogiky mají společný zájem – **naplnění potenciality každého jedince**
- **spolupráce** nejen s obory pedagogiky, ale i s psychologií, sociologií, medicínou, filozofií, penologií, právem atd.
- **Odlišnosti od ostatních speciálně pedagogických disciplín**
- terminologie
- charakter postižení jedince
- segregáční tendence intervence

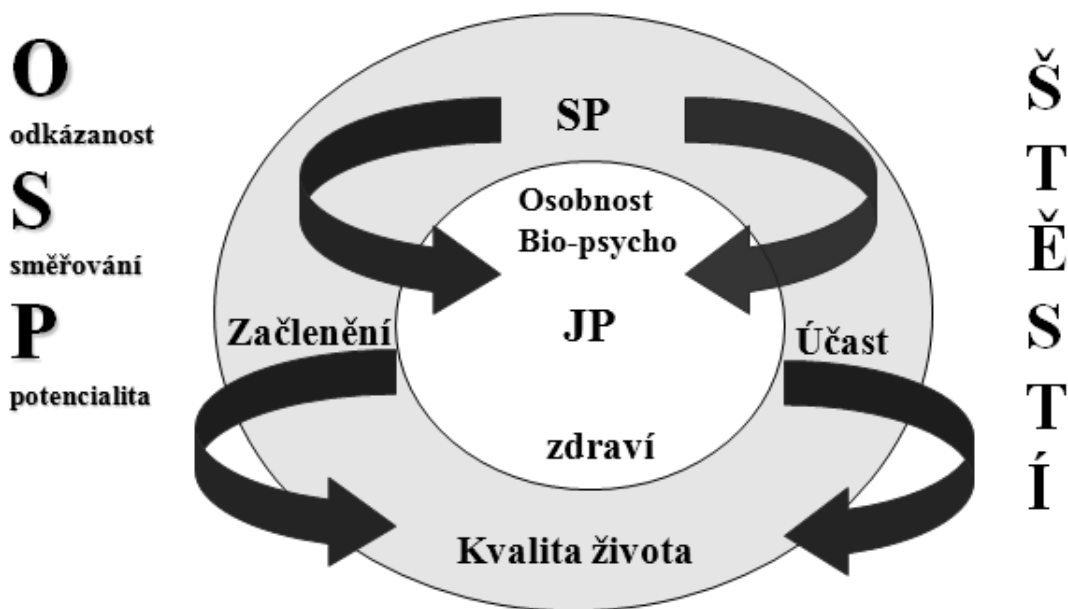
Východiska etopedie

- Individualizace výuky
- Bio – psycho – sociální model funkčnosti
- Perspektivní přístup k dítěti
- Životní cesta dítěte

Individualizace výuky

- **naplnění potenciality** každého žáka
- žáci s problémy v chování jsou skupinou nejobtížněji vzdělavatelnou ve školách hlavního proudu (zatěžují výuku ve třídách) – úkolem etopedie je **zapojení všech do škol hlavního proudu**

Bio – psycho – sociální model funkčnosti - fungování a postižení chápe jako výsledek interakce... (WHO, ICF, 2001)

Perspektivní přístup

- odpovědnost školské praxe za vytváření **příležitostí k učení, k posilování kompetencí, k rozvoji profesních dovedností**
- **cíl:** podpora dítěte s dispozicemi k poruchám chování v jeho **aktivním přístupu k vlastnímu vzdělání**, aby dosáhlo na svůj **vzdělávací potenciál**

Životní cesta dítěte

- respektování **úkolů a rizik socializačního procesu** dítěte
- využití **možností a příležitostí**, které dítě dostává ve svém přirozeném sociálním prostředí

Cílová skupina

- **děti bez výraznějších problémů**
- **děti v riziku**
- **děti s problémy v chování**
- **Děti s poruchami emocí a chování**

Děti bez výraznějších problémů v chování

- praxe spočívá především v preventivních aktivitách
- popř. preventivní programy sociálně patologických jevů (peer programy...), eliminace ohrožujících podmínek ve školním prostředí atd.

Děti v riziku („At-risk Youth)

- děti, které ve svém vývoji čelí mnoha rizikům z roviny osobnostní i sociální
- významná je odolnost dítěte vůči faktorům, které jej z vnějšku ohrožují (koncept resilience)
- praxe spočívá v preventivních aktivitách, v diagnostice a poradenství

Triáda rizikových faktorů ve vývoji poruchy chování

Rizika spojená s osobností dítěte

- váží se na fyzickou, psychickou konstituci a sociální zkušenost

patří sem:

- faktory fyzického zdraví – nedonošenost, nízká porodní váha, postižení, nemoc, porodní úraz, chronická onemocnění
- faktory vnitřních dispozic – nízká inteligence, obtížný temperament, hyperaktivita, impulzivita

Rizika spojená s rodinou dítěte

- základní rizika spočívají v nedostatku „vřelosti – lidského tepla“

patří sem:

- rodinné stresory – konflikty mezi rodiči, postnatální deprese, nízká vzdělanost, tísnivá finanční situace
- nastavení rodinného systému – struktura a hierarchie rodiny (neúplná rodina, nezletilá matka, nezaměstnanost rodičů atd.)

Školní rizika

- nepřipravenost na vstup do školy + neschopnost přizpůsobit se požadavkům
- nedostatek pozitivní interakce se spolužáky a učiteli
- neúspěch a izolace
- vyhledávání ostatních dětí s podobnými potížemi (problémové vrstevnické party)
- bludný kruh neúspěchu

Rizika spojená se společností

- ▶ Životní podmínky – socioekonomické znevýhodnění, hustota zalidnění a materiální životní podmínky, místo bydliště
- ▶ Patologické formy chování v okolí – násilí, kriminální činnost...
- ▶ Kulturní a morální hodnoty – sociální nebo kulturní diskriminace, násilí v médiích
- ▶ Konflikt aktuálních a historických socializačních požadavků (odlišnost požadavků rodiny, školy...)

Děti s problémy v chování a poruchami chování

- vývoj poruchy chování probíhá nejčastěji od fáze působení rizikových faktorů k fázi problémového chování až k poruchám chování
- důležité je včasné řešení potíží
- praxe u dětí s problémy a poruchami chování má těžiště v reedukaci, diagnostice a v poradenství

I. Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování - záměr

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

- o svých problémech ví, vadí mu a chtěl by je odstranit
- normy chování neporušuje úmyslně
- jejich porušování je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a vnitřními potřebami dítěte
- nálepkou problémového dítěte trpí a vyvolává v něm negativní emocionální zážitek

II. Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – časová dimenze

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

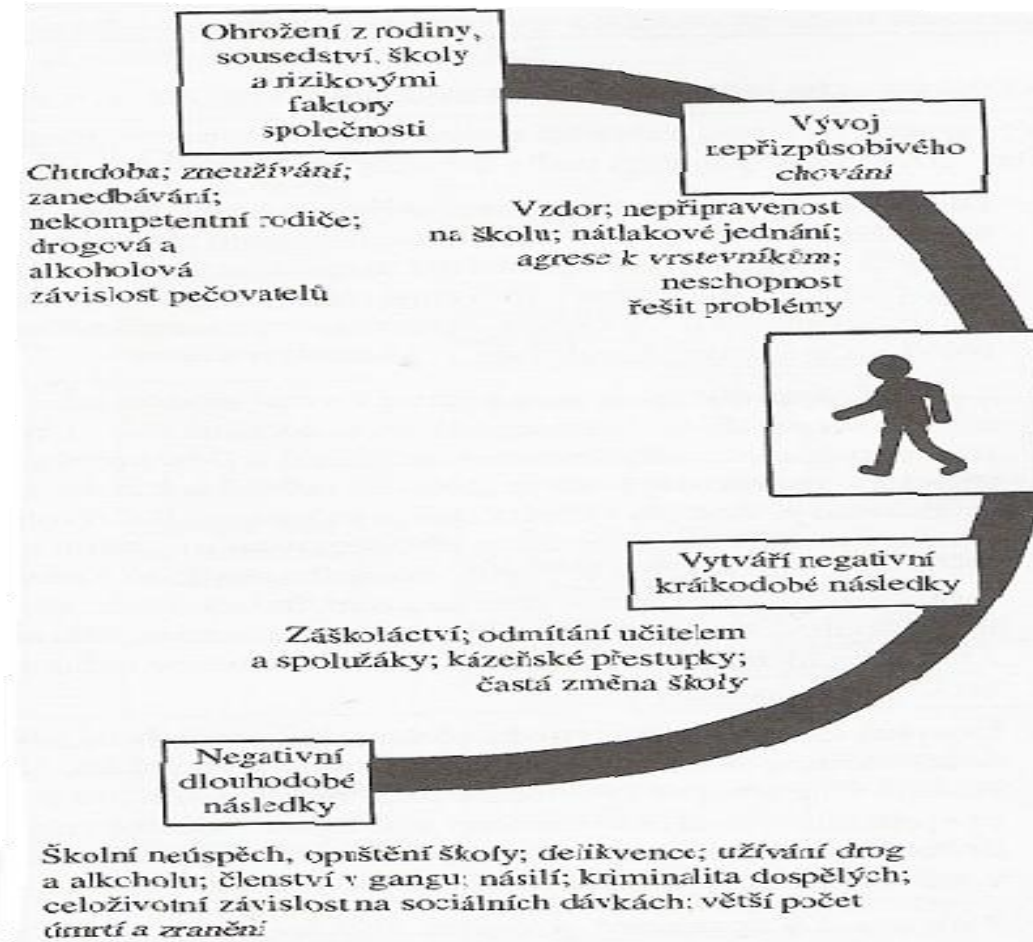
- problémy bývají krátkodobé
- popřípadě se objevují v určitých periodách
- mívají vývojové souvislosti
- bývají důsledkem nezvládnutých konfliktů se sociálním okolím

III. Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – náprava

PORUCHY CHOVÁNÍ

- náprava vyžaduje speciální péči
- směřuje k převádění způsobů a cílů chování společensky nepřijatelného k chování, které je přijatelné

Cesta rizikových dětí k dlouhodobým negativním následkům (Walker, Severson, 2002, in Vojtová, 2008)

Jak jsou vnímáni jedinci s PCH ostatními lidmi?

- vyvolávají v jiných nelibé pocity
- provokují druhé k negativní reakci v chování
- nebývají oblíbení mezi vrstevníky
- málokdy se stávají přirozenými vůdci ve skupinách

Jak vnímají jedinci s PCH sami sebe?

- považují se za smolaře, za neúspěšné
- mívají malé sebevědomí
- jejich rozhodnutí bývají impulzivní ve snaze rychle dosáhnout cíle
- opakovaně a předem se vzdávají svých aspirací
- převažuje u nich krátkodobá motivace
- vzdálené cíle nebývají schopni svým jednáním sledovat
- jejich úsilí bývá velmi často přerušováno náhodným lákavým podnětem
- neumí se radovat z drobných úspěchů

Literatura a zdroje

- VOJTOVÁ, V. Kapitoly z etopedie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573.
- VOJTOVÁ, V. Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 330 s. ISBN 9788021051591.